

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ**
(теорія і практика)

Монографія

За загальною редакцією д-ра геог. наук, професора А. Кузюшина

Тернопіль 2025

УДК 796.5:649.9+17.024.4

Т 87

Рецензенти:

Брич В.Я., доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук, директор навчально-наукового інституту інноватики, природокористування та інфраструктури Західноукраїнського національного університету

Калько А.Д., доктор географічних наук, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне)

Бучко Ж.І., доктор географічних наук, професор кафедри географії та менеджменту туризму Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

*Рекомендовано до друку Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
протокол № 7 від 25 листопада 2025 р.*

Туризм і рекреація: виклики сьогодення (теорія і практика):
Т 87 Монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. А. Кузишина;
Тернопіль : Осадца Ю. В., 2025. 298 с.

ISBN 978-617-8607-12-8

Монографія присвячена комплексному аналізу становлення, функціонування та сучасних трансформацій туристичної сфери й індустрії гостинності в умовах глобальних соціально-економічних змін. Структура дослідження вибудована за логікою поєднання історико-теоретичних, ресурсних, управлінсько-економічних та інноваційно-технологічних аспектів розвитку туризму.

Монографія орієнтована на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також фахівців туристичної та готельно-ресторанної сфери.

УДК 796.5:649.9+17.024.4

ISBN 978-617-8607-12-8

© Колектив авторів., 2025

© ФОП Осадца Ю. В., 2025

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

**TOURISM AND RECREATION:
CONTEMPORARY CHALLENGES**
(theory and practice)

Monograph

Edited by Doctor of Geographical Sciences, Professor A. Kuzyshyn

Ternopil 2025

UDC 796.5:649.9+17.024.4

T 87

Reviewers:

Brych V., Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences, Director of the Educational and Research Institute of Innovation, Environmental Management and Infrastructure, West Ukrainian National University

Kalko A., Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department of Tourism, Hotel, and Restaurant Business, National University of Water and Environmental Engineering (Rivne)

Buchko Zh., Doctor of Geographical Sciences, Professor, Department of Geography and Tourism Management, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

*Recommended for publication by the Academic Council of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University,
Minutes No. 7 of November 25, 2025*

T 87 **Tourism and Recreation: Contemporary Challenges (theory and practice):** Monograph / edited by Doctor of Geographical Sciences, Professor A. Kuzyshyn; Ternopil: Osadtsa Y. V., 2025. 298 p.

ISBN 978-617-8607-12-8

The monograph is devoted to a comprehensive analysis of the formation, functioning, and contemporary transformations of the tourism sector and the hospitality industry in the context of global socio-economic changes. The structure of the study is built around an integrated approach that combines historical and theoretical foundations, resource potential, managerial and economic dimensions, as well as innovative and technological aspects of tourism development.

The monograph is intended for researchers, academic staff, higher education students, as well as professionals working in the tourism, hotel, and restaurant sectors.

ISBN 978-617-8607-12-8

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	6
ФОРМУВАННЯ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ ЯК СУСПІЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ: ШЛЯХ ВІД МИНУЛОГО ДО СУЧАСНОСТІ (<i>Андрій Кузишин</i>)	8
ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН(<i>Сергій Задворний</i>)	64
ПОЄДНАННЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РІЗНИХ ВИДІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (<i>Катерина Дударчук</i>)	93
КЛІМАТИЧНІ УМОВИ І РЕСУРСИ ТА ЇХ ОЦІНКА ДЛЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (<i>Петро Царик</i>).....	130
СУЧАСНИЙ РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС: ЕКОНОМІКА, ЗАКОНОДАВСТВО, ІННОВАЦІЇ (<i>Інна Поплавська</i>)	180
ОРГАНІЗАЦІЯ АНІМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА (<i>Наталія Флінта</i>)	207
МЕНЕДЖМЕНТ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ: НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ (<i>Богдан Пушкар</i>)	229
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ У ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (<i>Іван Рудакевич</i>).....	252
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ (<i>Тарас Заставецький</i>)	275
КОЛЕКТИВ АВТОРІВ	297

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ У ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформаційні технології та системи як наукова категорія. В умовах глобалізації та посилення конкуренції на світових і регіональних ринках інформаційні системи (ІС) набувають надзвичайно важливого значення для динамічного розвитку туристичної індустрії. Вони є основою для ефективного функціонування, просування та управління туристичним продуктом, радикально змінивши взаємодію між постачальниками послуг і споживачами.

Інформаційні системи, реалізовані як системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), системи управління функціями (PMS) готелів та глобальні розподільчі системи (GDS) дозволяють автоматизувати ключові бізнес-процеси у туристичній діяльності. Наприклад, прискорюється процес бронювання, резервування та продажу квитків, номерів та турів, знижується ймовірність помилок, що веде до скорочення операційних циклів. ІС допомагають ефективно управляти основними активами, персоналом, запасами та фінансами, оптимізуючи витрати та підвищуючи прибутковість. На основі даних про клієнтів інформаційні системи дозволяють надавати персоналізовані пропозиції та послуги, підвищуючи лояльність і задоволеність туристів.

Сучасні інформаційні системи є не просто допоміжним інструментом, а фундаментальною основою сучасного туристичного бізнесу. Завдяки ним забезпечуються прозорість, швидкість, доступність та персоналізацію послуг, що необхідні для задоволення зростаючих потреб сучасних туристів. Впровадження та постійне оновлення ІС є важливою умовою для підвищення ефективності, конкурентоспроможності та стійкого розвитку туризму на всіх рівнях: від турагенції чи гіда до глобальних туристичних систем.

Інформаційною системою (ІС) називають комплекс програмних, технічних і організаційних засобів, що забезпечують процеси збору, зберігання, обробки, аналізу та передачі даних з метою підтримки прийняття рішень, управління ресурсами та надання інформаційних послуг. Вона є важливим компонентом ефективного функціонування сучасних організацій в туристичній індустрії.

До основних компонентів інформаційної системи належать:

1) апаратне забезпечення (технічні засоби) – це комп'ютери (персональні, робочі, корпоративні), периферійні пристрої, сервери, мережі, які забезпечують функціонування ІС;

2) програмне забезпечення – необхідні програми та додатки для обробки даних;

3) бази даних – структури для зберігання даних;

4) користувачі – фахівці, які працюють з інформаційними системами та приймають рішення на основі отриманих даних;

5) організаційне забезпечення – методи та процедури, що забезпечують ефективне функціонування системи.

В контексті туристичної індустрії інформаційна система відіграє важливу роль у керуванні підприємством, обслуговуванні клієнтів та оптимізації бізнес-процесів. Вона дозволяє компаніям автоматизувати роботу з клієнтськими базами, управління бронюванням, моніторинг послуг і маркетингу, що значно покращує якість сервісу [14, с. 7].

Існує багато підходів до класифікації сучасних інформаційних систем. Українські науковці М. Цепенда та В. Бурка класифікують інформаційні системи за наступними критеріями: рівнем автоматизації (ручні та автоматизовані), функціональним призначенням (операційні, управлінські), типом взаємодії з користувачем (інтерактивні, автоматичні), галузевою спеціалізацією (галузеві та універсальні), рівнем управління (операційні, тактичні, стратегічні) [14, с. 7-8].

Використовується також дещо застаріла інша класифікація інформаційних систем:

– територіальною ознакою, або сферою діяльності – *державні, територіальні (регіональні), галузеві, об'єднань, підприємств або установ;*

– призначенням – *інформаційно-довідкові, інформаційно-пошукові, інформаційно-керуючі, системи підтримки прийняття рішень, інтелектуальні ІС;*

– ступенем централізації обробки інформації – *централізовані, децентралізовані, розподілені інформаційні системи;*

– ступенем інтеграції функцій – *багаторівневі з інтеграцією за рівнями управління, багаторівневі ІС з інтеграцією за рівнями планування тощо;*

– видом обробки інформації – *фактографічні, документальні, документально-фактографічні, мультимедійні, текстові тощо;*

– оперативністю обробки інформації – *системи реального часу, оперативної обробки транзакцій, пакетної обробки;*

– видами діяльності – *система автоматизованого проектування, автоматизовані ІС, автоматизовані системи управління технологічними процесами, корпоративні ІС [11, с. 19].*

Виділяють також наступні функції інформаційних систем:

1. Збір даних;
2. Зберігання даних;
3. Обробка та аналіз даних;
4. Передача та обмін даними;
5. Моніторинг і контроль;
6. Автоматизація процесів;
7. Прийняття рішень [14, с. 9-10].

Інформаційні системи, які охоплюють різні країни або сфери глобальної взаємодії, називають *міжнародними*. До них належать системи для вирішення різноманітних завдань на міжнародному рівні, як у галузях торгівлі, фінансів, безпеки, туризму, наукових досліджень та глобального зв'язку. Такі ІС є своєрідною основою для глобального інформаційного суспільства, сприяючи взаємодії, обміну знаннями та координації дій на міжнародному рівні.

Українськими науковцями з м. Івано-Франківська здійснена оригінальна класифікація міжнародних інформаційних систем у матричному вигляді (рис. 1). Розглянемо кожен з рівнів цих міжнародних інформаційних систем окремо. Системи туристичного призначення об'єднують різноманітні автоматизовані системи управління у туристичній сфері (представлені на ринку переважно спеціалізованим програмним забезпеченням), а також комп'ютерні

системи бронювання. Сучасні тренди розвитку ІС додають ще один компонент цього рівня – онлайн-системи підбору та бронювання туристичних і пов'язаних з ними послуг.

Рис. 22. Міжнародні інформаційні системи та технології, що використовуються у туристичній сфері [6]

Наступним компонентом дослідники виділяють глобальні інформаційні системи. Головною з них є глобальна комп'ютерна мережа Інтернет. Okремо виділяються також глобальні супутникові навігаційні мережі (наприклад, американська GPS чи європейська Galileo). Свою нішу серед глобальних ІС займають мобільні (або стільникові) мережі передачі зв'язку та інформації. Глобальний рівень поширення мають також міжнародні електронні платіжні системи.

Рівень систем управління загального призначення включає три наступні такі компоненти: системи управління взаємовідносинами та контактування з клієнтами і постачальниками (CRM-системи), системи електронного документообігу, системи електронного бізнесу, інші системи (автоматизованого бухгалтерського обліку, звітності, тощо).

Допоміжними інформаційними системами є ІС офісного призначення (наприклад, «електронні офіси»), інформаційно-правові, мультимедійні та геоінформаційні (ГІС).

Найбільшою та найрозповсюдженішою інформаційною системою у світі є глобальна комп'ютерна мережа Інтернет. Вона є сукупність комп'ютерних мереж, які працюють на основі протоколів Інтернету (наприклад, TCP/IP) і маршрутизації даних. У всесвітній комп'ютерній мережі розміщено величезну кількість інформаційних ресурсів і послуг.

Історія мережі Інтернет бере початок ще з 1960-их років, коли найбільші військові об'єкти та наукові лабораторії у США об'єднали свої тодішні громіздкі ЕОМ в одну мережу для прискорення обміну інформацією. На зламі 1980-1990-их років військові відійшли від управління Інтернетом, а конфігурація та вигляд глобальної мережі набув сучасних рис. На сьогодні найпопулярнішими службами Інтернету є Інтернет-магазини, Інтернет-аукціони, соціальні мережі, веб-форуми, блоги, Вікі, електронна пошта, електронні платіжні системи, Інтернет- телебачення, IP-телефонія та інші.

Всесвітня мережа (WWW) є найбільшим глобальним багатомовним сховищем інформації в цифровому вигляді: мільярди взаємопов'язаних документів і файлів, які розміщені на комп'ютерах по всій земній кулі. WWW вважається найпопулярнішою і найцікавішою службою мережі Інтернет, яка надає можливість отримувати доступ до інформації у будь-яку пору часу, в будь-якому місці світу.

Всесвітня комп'ютерна мережа Інтернет в останні десятиліття стає все популярнішою для бізнесових цілей. Різні фірми та компанії приваблюють можливості дешевого глобального зв'язку, а також його швидкість, зручність доступу, наявність вільного програмного забезпечення та онлайн-технологій, величезна база даних цієї мережі. Часто вони розглядають Інтернет як доповнення своїх локальних мереж. При відносно низькій вартості послуг користувачі мають доступ до комерційних і некомерційних джерел інформації майже всіх країн світу. Мережа Інтернет надає можливості щодо розміщення реклами туристичного підприємства та перегляду інших, що поліпшує діяльність зі збуту власних продуктів.

Ще однією сучасною можливістю глобальної мережі є надання послуг дешевого, конфіденційного, надійного зв'язку зі всіма куточками планети з допомогою різних програм і мобільних додатків. Це є дуже зручно для різних фірм, транснаціональних корпорацій і подібних структур управління, які мають свої філіали по всьому світу. Використання інфраструктури мережі Інтернет для послуг зв'язку коштує у рази дешевше, ніж через телефон або супутниковий канал.

Великі можливості для надання послуг мережі Інтернет та супутникового зв'язку з'явилися після запуску американської системи Starlink. Вона є революційною технологією супутникового інтернету, що розроблена компанією Space X. Метою системи Starlink є забезпечення глобального доступу до Інтернету, особливо у віддалених регіонах Землі, де переважно відсутнє покриття традиційних провайдерів. Ця технологія забезпечує високу швидкість та низьку затримку сигналу завдяки роботі тисяч супутників на земній орбіті, що дозволяє користувачам отримувати стабільний зв'язок незалежно від місця перебування.

Глобальні системи бронювання (*GDS – Global Distribution System*) вже тривалий час відіграють важливу роль у туристичній сфері. Найпоширенішими з них є системи *Amadeus*, *Galileo*, *Sabre*, *Sart* і *Worldspan*, які спочатку призначалися лише для туристичних підприємств. Вони пропонують десяткам тисяч туристичних агенцій у багатьох країнах послуги з бронювання на продукти майже всіх авіакомпаній світу, а також міжнародних готельних ланцюгів та фірм з прокату автомобілів (табл. 17).

Система *Amadeus*, яка була створена в 1987 році значними європейськими авіакомпаніями Air France, Iberia, Lufthansa, SAS, є однією із найбільш розповсюджених у світі систем резервування. За обсягами міжнародних бронювань вона є найбільшою у світі. Згідно експертних оцінок, її послугами користується щоденно більше 70 % туристичних агентств Європи і 36 млн. туристів.

Таблиця 17

Характеристики сучасних глобальних систем бронювання

Характеристика	Amadeus	Galileo	Worldspan	Sabre
Дата створення	1987 р.	1987 р.	1990 р.	1964 р.
Центральна система	Ердінг (Німеччина)	Денвер (штат Колорадо, США)	Атланта (США)	Оклахома (США)
Ареал розповсюдження	Європа, Африка, Південна Америка	Європа, США	Америка	Європа, Америка
Загальна кількість країн-користувачів	215	116	60	45
Сервіс	Взаємодія з авіакомпаніями	Взаємодія з авіакомпаніями	Взаємодія з авіакомпаніями	Взаємодія з авіакомпаніями
	Залізничні та паромні перевезення	Не надає подібні послуги	Не надає подібні послуги	Не надає подібні послуги
	Оренда автомобілів	Оренда автомобілів	Оренда автомобілів	Оренда автомобілів
	Взаємодія з готелями, туристичними комплексами	Взаємодія з готелями, туристичними комплексами	Взаємодія з готелями, туристичними комплексами	Взаємодія з готелями, туристичними комплексами
	Додаткові послуги: страхування туристів; можливість навчання користувачів ОБ8; бронювання квитків на спортивні та культурні заходи; інформування туристів щодо віз, погоди, медичних вимог, спортивних новин та ін.	Додаткові послуги: доступ до туристичних пакетів круїзних компаній; інформбюро.	Додаткові послуги: екскурсійне бюро; бронювання квитків на спортивні та культурні заходи.	Додаткові послуги: послуги перекладачів; організація екскурсій; демонстрація графічних карт; інформування щодо курсу валют та ін.; організація відеозйомок та фотографування з місць відпочинку.

Джерело: [4, 11]

До складу даної системи входить ряд модулів по бронюванню: польотів (Amadeus Air); місць в готелях (Amadeus Hotel); автомобілів (Amadeus Car); квитків на спортивні і культурні заходи (Amadeus tickets), а також надає широкий набір послуг подорожуючим на паромі

(Amadeus Ferry); забезпечує пошук готелю за вибраними визначними місцями (Amadeus Pro Tempo); виводить на екран монітору карту місцевості, де визначено місце розташування готелю, яким зацікавився клієнт (Amadeus Mapping); забезпечує зв'язок між турагентами і споживачами (Amadeus Videotext). В 2007 році на ринку інформаційних технологій система Amadeus додала нові модулі:

– *Amadeus Service Fee Manager* (рішення по ефективному зберіганню даних, розрахунку і збору оплати за всі види послуг, які надаються в процесі продажу. Автоматичний розрахунок сервісних зборів і відображення в місцях продаж здійснюється на будь-якому етапі бронювання);

– *Amadeus Quality Control* (сервіс для підвищення продуктивності роботи агентства шляхом постійної автоматичної перевірки кожного отриманого при бронюванні PNR, підказок менеджеру про хід бронювання і про додаткові можливості при продажу);

– *E-Power* (програма для створення систем онлайн-бронювання на сайтах агентств);

– *Amadeus Worldwide Commission Manager* (електронний продукт призначений для управління комісійними платежами при бронюванні готельних номерів).

З 2004 року система Amadeus офіційно вийшла на український ринок туристичних послуг і є однією із комп'ютерних систем бронювання, які динамічно розвиваються на території України.

Однією з найбільших GDS в світі є система *Galileo*, яка теж заснована в 1987 році авіакомпаніями British Airways, Swissair, KLM та Covia. Вона розповсюджена в майже ста країнах світу і дозволяє забезпечувати туриста і турагента інформацією про туристичні продукти і послуги, автоматизувати процес бронювання авіаквитків, замовлення додаткових послуг, прямий обмін повідомленнями.

В 2006 році на ринку країн Східної Європи з'явився новий бренд Travelport частиною якого став продукт Galileo. На початку 2007 р. запрацювала Інтернет-система Galileo Leisure, яка є спільним проектом Galileo і міжнародного туроператора GTA, що забезпечує доступ до бази даних туроператора і надає агентствам можливість пошуку і бронювання готелів, віл, апартаментів, турів, екскурсій, оренди автомобілів, організації трансферів в 112 країнах світу. Доступ до даної системи безкоштовний [5]. В 2006 р. реалізовано крупний

проект, якій об'єднав технологічну платформу Galileo і популярну комп'ютерну систему бронювання «Сирена 2.3». Спостерігається також зростання попиту в Інтернет-агенств і компаній, які обслуговують корпоративних клієнтів, на інструмент для створення власних механізмів бронювання Galileo Web-Services.

Не менш відома в світі система бронювання *Sabre*, яка створена в 1964 р. авіакомпанією American Airlines. Підсистема бронювання місць в готелях створена в 1976 р. Система забезпечує доступ до широкого спектру туристичних послуг, здійснює продаж туристичних продуктів, дистрибуцію і розробку технологічних рішень для туристичної сфери. Sabre працює в 45 країнах світу і забезпечує: інформування про надання послуг перекладачів, багатомовних гідів, оренди автомобілів, бронювання місць в готелях, організацію екскурсій, відвідування культурних заходів, прогноз погоди, курси валют і т.д.; спрощений пошук самих низьких цін за переліт (за допомогою запиту по критеріям); введення нової програми по бронюванню місць на залізниці, автобусах і пасажирських судах; демонстрацію географічних карт, відео та фото місць відпочинку, готелів і визначних місць з використанням приблизно 150 критеріїв для вибору потрібного клієнту розміщення [11, с. 56].

Комп'ютерна система бронювання *Worldspan* створена в 1990 р. в результаті злиття систем «Датас 11» і «Парс» авіакомпаній TWA і Delta Airlines і ввійшла в дію в 1993 році. Worldspan є глобальною інформаційною системою, з допомогою якої можна здійснювати бронювання послуг на авіатранспорті (близько 500 авіакомпаній, у закладах розміщення (39 тис. готелів у більше 200 готельних мережах), екскурсійних бюро, закладах культури, компаніях з прокату автомобілів і електротранспорту. В даний час Worldspan є частиною компанії Travelport GDS, яка також включає системи Galileo та Apollo. Travelport – один із трьох найбільших світових постачальників GDS. На початку XXI століття Worldspan активно просуває туристичні Інтернет-технології в області електронної комерції. Програмний продукт Dates&Destinations дозволяє створити Internet Booking Engine – систему бронювання через Worldspan на веб-сайті туристичного підприємства.

Серед інших закордонних систем бронювання популярними є також Trust, SRS, Utell, Start. *Trust* – глобальна розподільча система,

яка в режимі реального часу може повідомляти і переорієнтувати дані про резервування та іншу інформацію між готелями, центрами резервування, турагентами, авіакомпаніями та іншими складовими світової туристичної інфраструктури.

SRS – всесвітньо відома розподільча система реального часу, яка може обмінюватись даними з усіма GDS: Amadeus, Galileo, Sabre.

Utell – комп'ютерна система резервування і маркетингових послуг, основною спеціалізацією якої є бронювання місць в готелях та надання інформації щодо стратегічних напрямків розвитку послуг. Система взаємодіє з авіакомпаніями, які нараховують до 500 тис. терміналів на всіх континентах.

Start – поширена в країнах ЄС інтерактивна система реалізації туристичних послуг. Система надає інформацію про туристичні маршрути, забезпечує замовлення квитків на транспорт, культурні заходи, дозволяє заключати договір на туристичне страхування. Start підключена до Amadeus, що дає можливість забезпечувати доступ до цілого ряду додаткових туристичних послуг [11, с. 57].

Системи бронювання та резервування туристичних послуг розвиваються також в Україні. Наприклад, *Hotels24.ua* – онлайн-сервіс бронювання готелів. З його допомогою можна здійснити бронювання номерів в готелях України по телефону або онлайн через Інтернет.

Українська система бронювань готелів (UHBS) включає понад 200 готелів. Багатофункціональна система бронювання готелів України з використанням найбільш сучасних технологій. Вона представляє проект «Хліб-сіль» – професійну багатоканальну систему бронювання для готелів та надійну систему для клієнтів [11, с. 58].

Підключення для повноцінної роботи з глобальними системами бронювання можливе для турфірм за умови укладання договору на використання системи. Підключення та користування є платною послугою і передбачає одноразовий внесок, який спрямовується на надання комп'ютерною системою бронювання (КСБ) необхідного програмного забезпечення, а також логіну та паролю для роботи із системою. Крім того, передбачається певна абонплата, що сплачується турфірмою незалежно від кількості бронювань. КСБ можуть також виставляти додаткові умови співпраці, що визначаються у договорі або відповідному додатку до договору. За кожне бронювання турфірма отримує комісійну винагороду.

Більшість учасників туристичного ринку надають переваги технології онлайн-бронювання, яка ґрунтується на миттєвому відображенні реальної інформації про наявність місць за поточними тарифами з можливістю їхнього резервування. На практиці ці дві функції часто розмежовуються. Адже миттєве бронювання можливо тільки після надання фінансових гарантій оплати. Переваги впровадження онлайн системи є вигідною для кожного учасника процесу.

У сучасній туристичній діяльності неможливо працювати без спеціалізованого програмного забезпечення та онлайн-сервісів. В останні роки спеціальні програми інтегруються в Інтернет-портали, які надають послуги із забезпечення діяльності туристичних підприємств і організацій. Розглянемо найпоширеніші з них, що переважно представлені а українському ринку.

Інформаційна система ТІТБІТ дозволяє забезпечувати автоматизацію всіх ланок діяльності туристичного оператора, включно із завданнями онлайн-бронювання. Постачальником пропонується два варіанти цієї програми: базова та ораклова (на основі системи управління даними Oracle). Система ТІТБІТ надає наступні можливості для туристичної діяльності:

1. Розрахунок цін у режимі онлайн, їх постійна актуалізація;
2. Обмін замовлень і взаєморозрахунків;
3. Формування бази даних, списків клієнтів, проведення аналітики продажів;
4. Бронювання туристичних продуктів і квитів на транспорт;
5. Розподіл цін та комісійних виплат по категоріях агентів;
6. Створення та підтримка кабінетів агентів;
7. Наявність прямих шлюзів з програмним пакетом ІТ-тур;
8. Імпорт цін і пропозицій готелів через додаткові модулі.

Завдяки інтеграції системи ТІТБІТ з платформою Oracle дозволяється можливість зберігання десятків тисяч замовлень та інших документів за минулі роки без помітних втрат швидкодії та надійності роботи програми. Ця інформаційна система також може співпрацювати з іншими зовнішніми серверами чи платформами, наприклад, ІТ-Тур. При купівлі системи ТІТБІТ ліцензія надається на туристичне підприємство чи організацію, тому до неї можна підключити багато робочих місць.

Одним із найпоширеніших програмних засобів для потреб туристичного бізнесу є система Само-тур. Хоча раніше вона була російськомовною та підтримувалася з м. Москва. На сьогодні це програмне забезпечення позиціонується як продукт розробки та підтримки з України та Естонії.

Для туристичних операторів пропонується система онлайн-бронювання для сайту ПК САМО-тур +. Вона працює як автоматизована система формування власних туристичних послуг фірми з опцією подальшого їх розміщення на власній Інтернет-сторінці для подальшого просування і продажу.

Пакет програм САМО-тур містить дві частини: бази даних (внутрішня робоча програма) і онлайн-модулі (для розміщення в мережі Інтернет).

Обидві частини програмного пакету взаємно доповнюють одна одну, тому необхідна інформація у режимі онлайн отримується з робочої бази. У програмі є можливість створення своїх туристичних пакетів, перепродажу продуктів інших туроператорів, ведення обліку готелів й інших підприємств, управління документообігом компанії. Додатковою опцією є можливість управління аналітичним блоком підприємства для проведення аналізу його діяльності. Система САМО-Тур надає можливості продажу як пакетних турів, так і авіаквитків, окремих транспортних перевезень, готельних, екскурсійних й інших послуг.

Фахівцями ТОВ «*Bituci Soft*» (B2C Soft LLC) (м. Київ, Україна) було розроблено та спроектовано оригінальний програмний продукт B2C Tour Pro. Ця програма охоплює широкий набір функцій, які реалізовані у кількох мовних версіях. Програмний продукт B2C Tour Pro вважається є одним з важливих інструментів туристичного бізнесу, бронювання готелів, авіаційних й інших квитків, прокату автомобілів за допомогою веб-сервісів для широкого кола туристичних підприємств. Ця програма дозволяє суб'єктам туристичного бізнесу спрощено вести бізнес на основі останніх тенденцій, щоб швидко адаптуватися до них.

B2C Tour Pro постійно розширює та вдосконалює функціональність туристичного програмного забезпечення. Останні версії цієї програми є інтегрованими з XML веб-сервісами Hotelbeds, You Tourico, Travel та іншими з можливостями онлайн бронювання

готелів. Вони також підтримують роботу із системами Galileo, Amadeus для бронювання авіаквитків та оплати туристичних послуг у реальному часі, що досягається завдяки інтеграції з онлайн процесинговим центром кредитних карт Visa, Master Card. Однією з переваг програми B2C Tour Pro є можливість її модифікації за рахунок відкритого коду, що легко читається та може змінюватися. Відповідно веб-дизайнери чи програмісти можуть розробити й адаптувати під потреби клієнта додатковий функціонал.

На сьогодні актуальними та перспективними для використання у роботі туристичного бізнесу є програмні продукти, які функціонують в онлайн-режимі, тобто працюють через мережу Інтернет. Їх можна як завантажувати на комп'ютер, ноутбук, смартфон чи інший пристрій, так і заходити на спеціалізовану веб-сторінку в мережі Інтернет.

Одним з прикладів таких онлайн-продуктів, які використовуються у туристичній сфері, є український ресурс «Мої туристи» (<https://moituristy.ua>). Для користувачів сервісу доступні наступні послуги: CRM-система, пошук турів, підтримка веб-сайту. CRM-система дозволяє здійснювати наступні операції: облік клієнтів і замовлень, формування та друк договорів і рахунків, підготовка звітів, інтеграція з IP-телефонією, доступ до електронної пошти, SMS-розсилки та інші. Модуль пошуку турів синхронізований із онлайн-сервісом «Турсканер». Він надає наступні можливості: пошук турів по туроператорах, описи готелів, актуалізація цін і оплат, підбір турпродуктів, фільтри прайсів. І останньою складовою є модуль програми, який підтримує забезпечення діяльності веб-сторінки. Завдяки ньому можна розміщувати та підтримувати веб-сторінку користувача програми, здійснювати функціональний пошук турів, їх оплату та інші послуги. Перевагою онлайн-продукту «Мої туристи» є дешевша ціна та менше вимог для компютерної техніки, порівняно з традиційним програмним забезпеченням.

У сучасному світі в бізнесі (у тому числі туристичному) все більшого значення набувають CRM-системи, які спрощують та поліпшують багато різних процесів. *CRM (Customer Relationship Management)* є системою управління відносинами з клієнтами, що являється важливим інструментом для туристичних компаній та агенцій. Вона допомагає автоматизувати, структурувати та поліпшити головні процеси, пов'язані з взаємодією з клієнтами. Основними

завданнями, які вирішують CRM-системи, є управління клієнтською базою, автоматизація звичних процесів, управління замовленнями і бронюваннями, підготовка звітних і аналітичних матеріалів. Типовими прикладами роботи CRM-системи у туристичній галузі є інструменти підбору турів, відправки пропозицій клієнтам, сервіси сканування документів, електронне підписання договорів, тощо.

На туристичному ринку функціонують ряд компаній та сервісів, які надають послуги в «онлайн-овому» режимі. Вони надають можливості для співпраці як з туристичними агенціями чи операторами, так із кожними туристом або подорожуючим.

Одним із наймасовіших сервісів з бронювання готельних й інших супутніх послуг є онлайн-сервіс (Інтернет-портал) *booking.com*. Одноименна компанія пройшла тривалий шлях у розвитку з 1996 р., коли була заснована стартапом у Нідерландах. Головною місією цієї компанії та сервісу є допомагати всім відкривати світ. Вона пропонує мільйонам гостей найрізноманітніші варіанти дозвілля, транспортні послуги та помешкання різного плану та класу: від приватних помешкань до готелів і не тільки. Платформа *booking.com* пропонує понад 28 мільйонів зареєстрованих помешкань, з яких понад 6,6 мільйона є будинками, апартаментами й інші унікальними помешканнями.

Аналогом сервісу *Booking.com* в Україні є компанія та Інтернет-портал *Hotels24*. Хоча проект *Hotels24.ua* стартував у березні 2009 р., однак на сьогодні він вже об'єднує 4570 готелів і місць відпочинку в 250 містах України. Філософією цієї компанії є надання клієнтам найвищого рівня сервісу, а вони віддячують своїм визнанням і любов'ю. На порталі *Hotels24.ua* зібрані найкращі пропозиції готелів в Україні без зайвої витрати часу та грошей.

Онлайн-сервіс *Skyscanner.net* є комплексною пошуковою системою, яка допомагає мільйонам мандрівників знаходити авіаквитки, готелі та прокат автомобілів. Головним її завданням є зробити процес пошуку та бронювання послуг максимально доступним та зрозумілим кожному клієнтові. *Skyscanner* дбає про те, щоб усі сайти бронювання, що потрапляють у результати пошуку, відповідали суворим стандартам якості. З використанням нових технологій та співпрацею з надійними постачальниками цей сервіс

допомагає кожному користувачеві знайти найкращі послуги під його унікальні потреби.

Онлайн-платформа *Airbnb* для пошуку та короткострокової оренди житла по всьому світу працює за принципом «економіки спільної участі». Вона поєднує власників житла (господарів) та мандрівників, які шукають помешкання та «враження». Сервіс був заснований у 2008 р., а його назва походить від «AirBed and Breakfast» («Надувний матрац та сніданок»). Спільнота Airbnb будується на сукупності користувачів, де довіра є ключовим елементом. Профілі користувачів містять верифіковану інформацію та відгуки, що допомагає зміцнювати довіру між учасниками. Окрім оренди житла, на платформі можна знайти та забронювати унікальні враження, які проводяться місцевими жителями. Сервіс охоплює понад 5 мільйонів власників і орендарів житла у багатьох країнах світу.

TurPoisk.ua (ТурПошук) – онлайн-турагенція, яка допомагає туристам швидко й зручно підібрати тури в будь-якому напрямку та від усіх відомих туроператорів. Сервіс працює як пошуковик, агрегатор і туристичний помічник одночасно. Доступні тури з України, Польщі, Молдови та інших європейських країн. *TurPoisk.ua* є зручним онлайн-пошуковиком турів з прозорими цінами, актуальними пропозиціями та можливістю миттєвого бронювання. Він порівнює пропозиції десятків операторів, щоб показати найкращі варіанти.

Український Інтернет-портал *Misto.travel* – це сервіс пошуку та порівняння цін на тури всіх провідних туроператорів на українському ринку. Він надає туристам можливість здійснити бронювання туру онлайн без відвідування офісу турагенств. Його місією є прагнення стати надійними помічниками туристів під час подорожей та перевершити очікування клієнтів.

У 2013 р. почалася розробка систему пошуку та порівняння цін на пакетні тури від різних туроператорів. Мета – комфортність туриста, щоб він міг максимально швидко та просто здійснити онлайн бронювання. І вже у 2015 р. була запущена перша версія системи *Misto.travel*. Під час розробки враховано багаторічний досвід провідних компаній у сфері онлайн бронювання, власний досвід роботи у сфері туризму та додано власного креативу. При цьому активний розвиток та удосконалення пошукової системи і надалі триває.

Система пошуку та бронювання турів «*Айти-тур*» (IT-tour) є одним з найбільш простих і зручних інструментів в руках менеджера турагентства, що дозволяє в лічені хвилини зробити пошук і бронювання найвигіднішої для туриста пропозиції. Система дозволяє здійснювати перевірку актуальності турів, наявності місць на чартерні авіарейси всіх основних туроператорів України в режимі онлайн. Оновлення даних в режимі реального часу забезпечує максимальну актуальність інформації - той параметр, який для менеджерів турагентств є найважливішим при роботі з подібними системами. Система «*Айти-тур*» дозволяє здійснювати пряме бронювання турів і чартерних авіаквитків основних туроператорів України прямо з результатів пошуку.

На ринку інформаційних послуг в туризмі також активно розвиваються онлайн-сервіси бронювання та резервування різноманітних транспортних послуг. Яскравим прикладом таких систем є портал *kiwi.com* для пошуку та вибору оптимальних і недорогих авіаційних та інших перевезень. Авіакомпанії часто завищують ціни на квитки в один кінець і продають їх дорожче, ніж на рейси «туди-назад». *Kiwi.com* пропонує найкращі ціни на всі маршрути, а клієнти вже самі вибирають, чи вони подорожуватимуть в один або обидва кінці. Замість дорогих прямих рейсів до популярних місць призначення, цей сервіс пропонує найдешевші варіанти, включаючи рейси з кількома пересадками. Клієнти можуть із легкістю вийти в «прихованому місті» й не користуватися останньою частиною подорожі.

Український Інтернет-портал *tickets.ua* є частиною холдингу TTN, одного з провідних онлайн-туристичних агентств Європи. Цей холдинг має досить вагомий портфель послуг серед онлайн-тревел-агентств світу. Головними сервісами компанії TTN є: авіаквитки, залізничні та автобусні квитки, готелі, оренда авто, страхування, сіті брейки, квитки на різні події тощо. Початок діяльності компанії в Україні покладено у 2009 р. із запуском онлайн-сервісу *Tickets.UA*. Зараз TTN володіє такими брендами: *Tickets*, *KissAndFly*, *Mytickets*, *Travelfrom*. Головний офіс розташований у Відні.

Busfor.ua – сучасна система безкоштовного бронювання і простого викупу автобусних квитків. Після бронювання пропонується можливість придбати квиток на автобус будь-яким зручним способом.

Busfor працює на базі власної технології GDS, яка є інноваційною системою дистрибуції та продажу автобусних квитків. Багато перевізників успішно використовують її технологію, щоб оперативно розміщувати вільні місця на автобусних рейсах для продажу клієнтам в онлайн режимі. До GDS також підключені автовокзали та автостанції, які зацікавлені у підвищенні якості своїх послуг, надаючи пасажиром можливість купувати автобусні квитки онлайн на сервісі Busfor [10].

Щоденно понад 40 тисяч осіб по усій Україні користуються послугами комплексу «Автовокзал» (Автостанція) – основного програмного продукту розробленого, впровадженого і супроводжуваного колективом підприємства «ВПІ» (м. Вінниця). Вже можна нарахувати більше 45 міст, де успішно експлуатується програмне забезпечення, зроблене цією фірмою. Географія його поширення постійно розширюється, збільшуються число замовників.

Цей процес обумовлений унікальними можливостями і експлуатаційними характеристиками комплексу. Передусім це живучість і стійкість до збоїв устаткування і помилок персоналу - середній час простою комплексу з цих причин складає не більше п'яти годин в рік. Ретельно побудована система розмежування доступу і контролю гарантує від яких або зловживань і дозволяють відстежувати усі операції, що виконуються в системі. Механізми забезпечення цілісності даних і захисту інформації дозволяють бути впевненими в актуальності та достовірності інформації. Резервування місць та попередня оплата квитків виконується з допомогою сервісу *bus.com.ua* (ВПІ) [11, с. 66].

FlixBus – це молода компанія-перевізник, яка вже понад 10 років пропонує мільйонам людей в Європі нову концепцію подорожей. У найкоротші терміни створено найбільшу в Європі автобусну мережу, що стала результатом унікальної комбінації технологічного стартапу, інтернет-магазину та класичної транспортної компанії. Завдяки простоті бронювання та невпинному зростанню кількості маршрутів *FlixBus* дарує мільйонам мандрівників можливість відкрити для себе світ, витрачаючи на це мінімум коштів. Успіх компанії є результатом впровадження цифрових технологій в традиційні підходи до організації автобусних подорожей.

Купувати дешеві квитки на автобус можна онлайн в Інтернет, у мобільному додатку, в одній з кас FlixBus або безпосередньо у водія. До послуг пасажирів – снеки та напої, а також безкоштовний Wi-Fi та розетки у кожному з автобусів. Інформацію про ексклюзивні пропозиції, цікаві конкурси та останні новини можна отримати, оформивши підписку на розсилку новин компанії FlixBus або вподобавши сторінку на Facebook [11, с. 68].

В останні десятиліття набули популярності та широкого використання засоби обробки супутникової інформації, які дають змогу отримувати багато інформації, яку можна використати у туристичній сфері. До таких можливостей належать:

- візуалізація місцевості з високою якістю;
- порівняння супутникових зображень, зроблених у різний час;
- побудова об'ємних зображень;
- панорамний огляд об'єктів;
- визначення свого місцезнаходження засобами GPS;
- прокладання маршрутів з визначенням їх довжини, профілю та необхідного часу на подолання;
- устанавлення завантаженості автошляхів;
- візуалізація атмосферних процесів;
- оцінювання екологічного стану місцевості [2, с. 79].

З перелічених можливостей варто виокремити програмний ресурс *Google Earth* від компанії Google. Він дозволяє використовувати значну кількість функцій для потреб екскурсійної та туристичної діяльності. З допомогою цієї програми можна суттєво збільшити деталізацію супутникових зображень, щоб на земній поверхні доволі точно оглянути різні туристичні об'єкти.

З допомогою пошукової команди у програмі Google Earth можна розшукати необхідний об'єкт (населений пункт, готель, ресторан, шляхи), як він відображається в достатній деталізації. Корисною є функція прокладання маршруту, де після вводу місць відправлення і призначення програма самостійно будує шлях проходження і показує його на карті. Вказуються як загальна довжина маршруту, так і окремих його ділянок. Програма також знаходить оптимальний шлях проходження запропонованого маршруту, включно із використанням різних видів транспорту. Наприклад, у випадку автомобільної подорожі від Києва до Парижа програма Google Earth може

запропонувати три варіанти маршруту завдовжки від 2359 до 2402 км.

Одним з корисних додатків, пропонованих компанією Google, є *Google Maps* (<https://maps.google.com>), який подає зображення у трьох режимах: карта, супутник, ландшафт. Відповідно є можливість вибрати місцевість та виконати туди віртуальну подорож. Причому є можливість вибору напрямку руху та швидкості. Така подорож відображається також у системі географічних координат.

Онлайн-сервіс *Google Maps* надає багато довідкової для конкретних туристичних місць і об'єктів. Наприклад, можна оглянути біля свого місця розташування прилеглі ресторани, заправні станції, заклади торгівлі або пам'ятки. Карти *Google* кілька років тому впровадили функцію імерсивного вигляду, коли мандрівники можуть оглянути вибраний ними об'єкт у вигляді цифрової моделі. Спочатку ця функція запрацювала для 250 визначних пам'яток по всьому світу.

Навігація в режимі реального часу в режимі *Live View* є новим модулем від *Google Maps*, який використовує можливості доповненої реальності. Тобто, зображення із камер показується цифровою інформацією в режимі реального часу. Функція карт «Перегляд вулиць» дозволяє оглянути вулиці та будинки як від особи пішохода чи водія.

Технології *Google Maps* дозволяють навіть без Інтернету знайти дорогу чи прокласти маршрут. Для цього потрібно завчасу знайти пункт призначення у додатку. Функція «Завантажити автономну карту» стає доступною під відображуваною картою. Після натискання карта зберігається і може бути використаною тоді, коли користувач не в мережі. Обов'язковою умовою цього є налаштування облікового запису *Google* для збереження таких даних.

Своє місцезнаходження в онлайн-сервісі *Google Maps* досягається з використанням супутникової навігації. Вона забезпечується завдяки функціонуванню глобальної навігаційної системи *GPS*, яка було розроблена та розгорнута США у 80-90-х роках ХХ ст.

Найпоширенішою та найчастіше використовуваною в світі є американська система навігації *NAVSTAR GPS*. Вона складається з 32 космічних апаратів, що обертаються на земній орбіті на висоті понад 20000 км. Середня точність сучасних *GPS*-приймачів становить близько 5-10 метрів. На територіях розвинутих країн світу є

спеціальні корекційні станції, яка дозволяє знизити їх похибку в навігації до 1-2 метрів.

Кожен супутник передає сигнали про своє розташування, а приймач, розташований на Землі, здатен не лише їх отримувати, а й перетворювати на звичні географічні координати. Власник приймача GPS, а ними оснащено сучасні мобільні телефони, може визначити своє місцезнаходження з точністю до кількох метрів – достатньо лише активізувати опцію GPS [2, с. 80].

На противагу американській навігаційній системі GPS колишній СРСР і згодом росія розвивали власну мережу ГЛОНАСС, яка на сьогодні представлена 28 супутниками, з яких 24 використовуються за призначенням. Систему ГЛОНАСС протягом її створення та впровадження супроводжувало багато проблем. На сьогодні день в другій і третій орбітальних площинах бракує необхідних супутників. Майже половина робочих супутників відпрацювали свій гарантійний термін.

Європейська супутникова система *Galileo* є сумісною з супутниковими навігаторами GPS, однак не розроблялася та не контролювалася військовими. Проте її дозволено використовувати для військових операцій по забезпеченню європейської безпеки. На сьогодні космічний сегмент навігаційної системи налічує 26 супутників, з яких постійно функціонують 22 одиниці.

Китай в останні роки активно реалізовує власну супутникову навігаційну систему з назвою *BeiDou*. Китайська влада пояснює необхідність розвитку власної системи бажанням не залежати від американської GPS. В системі *Beidou-3* 27 супутників розташовані на середній круговій орбіті, 5 супутників на геостаціонарній орбіті і ще три супутники *Beidou-IGSO*, розміщених на високих орбітах [3].

Спочатку проекти побудови супутникових навігаційних систем впроваджувались військовими відомствами, однак зараз окрім приймачів спеціального призначення випускаються прилади, вмонтовані в різноманітну дрібну техніку: наручні годинники, мобільні телефони, ручні радіостанції, портативні комп'ютери та фотоапарати, за допомогою яких можна орієнтуватись на місцевості або фіксувати місцезнаходження користувача. Їх використовують альпіністи, рятівники, туристи.

Сучасні технології за останні роки зробили значний крок вперед. Такі технології стали доступними не тільки військовим відомствам, а й простим людям. Особливою популярністю почала користуватися система глобального позиціонування GPS, яка дає можливість з точністю до одного метра визначити своє місцезнаходження. Ця система широко застосовується зараз в автомобільних навігаторах. Її взяли на озброєння також туристи і любителі подорожей [11, с. 71].

Розвиток технології супутникової навігації підштовхнув до активніших розробок і впровадження геоінформаційних систем (ГІС). Орієнтуватися із супутниковим сигналом на місцевості без електронної карти неможливо. Саме тому майже всі сучасні GPS-приймачі та смартфони комплектуються із електронними картами певних місцевостей, переважно країн або великих міст. Більшість сучасних картосхем в електронному вигляді створюють у спеціальних «гісівських» програмних комплексах.

Існує загальне визначення геоінформаційних систем (ГІС), згідно з яким, – це якісно нові технології накопичення, систематизації та обробки геоінформації. Звідси ГІС є насамперед потужними інформаційними технологіями.

Традиційно геоінформаційні системи складаються із баз даних, програмного забезпечення й технологічного обладнання. Первинною інформацією у них є карти, аеро - і супутникові знімки, схеми й інші джерела. У результаті інтерпретації та візуалізації таких географічних даних отримуються базові карти (у т. ч. картографічні основи) та тематичні карти-шари [11, с. 73].

Геоінформаційні системи в туристичній діяльності можна використовувати також для планування розвитку туристичних дестинацій, інформаційного та картографічного забезпечення розробки туристичних продуктів, покращання якості обслуговування туристів. ГІС-технології також перетворюють туристичні дані зі статичної інформації на динамічний та аналітичний інструмент, що сприяє прийняттю стратегічних, екологічно відповідальних та економічно обґрунтованих рішень у туристичній галузі.

Список використаних джерел

1. Автобусні розклади України. URL: <http://bus.com.ua/>
2. Вишневецький В.І. Використання космічних та інформаційних технологій в екскурсійно-туристичній діяльності. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2018. Вип. 1 (70). С. 79–83.
3. Глобальні навігаційні системи. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/globalni_navigatsijni_sistemi_rol_v_suchasnih_vijskovih_konfliktah-2538.html (дата звернення: 20.10.2025)
4. Гуменюк Н. В., Паламарчук О.А. Глобальні комп'ютерні системи резервування: практика використання в туристичній галузі України. *Вісник Хмельницького Національного університету, серія: Економіка*, Хмельницький, 2010, № 4, Т. 4. С. 61-64.
5. Жарська І. О. Інформаційні системи й технології в системі маркетингу залізничного транспорту. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 1. С. 100–111.
6. Казюка Н., Гуменюк В., Семирга Л., Белан О. Міжнародні інформаційні технології та їх роль в підвищенні ефективності організації готельно-ресторанної справи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т. 2. С. 29-41.
7. Мої туристи. URL: <https://moituristy.ua> (дата звернення: 10.09.2025)
8. Офіційний сайт *Tickets.ua*. URL: <https://tickets.ua/> (дата звернення: 10.09.2025)
9. Програмне забезпечення Само-тур. URL: <https://tourismpro.com.ua/samo-tour-soft/> (дата звернення: 08.09.2025)
10. Про компанію Busfor. URL: <https://busfor.ua/uk/about> (дата звернення: 10.10.2025)
11. Рудакевич І.Р. Міжнародні інформаційні системи в туризмі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2018. 120 с.
12. Система ТІТБІТ для автоматизації туроператорів. URL: <http://www.titbit.com.ua/> (дата звернення: 08.09.2025)

13. «ТурПошук» – онлайн турагенція, вигідний пошук та бронювання турів. URL: <https://turpoisk.ua/ua> (дата звернення: 20.09.2025)

14. Цепенда М.М., Бурка В.Й. Інформаційні системи, комунікації і технології у туристичній індустрії : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 176 с.

15. Airbnb. Помешкання для відпустки, зруби, будинки на пляжі тощо. URL: <https://www.airbnb.com.ua/> (дата звернення: 20.09.2025)

16. B2C Tour Pro – програма для туроператорів. URL: <https://b2csoftware.com.ua/software/b2c-tour-pro.asp> (дата звернення: 15.09.2025)

17. Booking.com. URL: <https://www.booking.com/index.uk.html> (дата звернення: 14.10.2025)

18. IT-tour: Система Пошуку і Бронювання Турів. URL: <https://www.ittour.com.ua/> (дата звернення: 16.10.2025)

19. Misto.travel. Бронювання турів онлайн. URL: <https://misto.travel/> (дата звернення: 15.10.2025)

20. Skyscanner. Мільйони дешевих авіаквитків. Один простий пошук. URL: <https://www.skyscanner.com.ua/> (дата звернення: 15.10.2025)